

PLUS ULTRA

Studia z historii sztuki
ofiarowane Profesorowi
Markowi Walczakowi
w 60. rocznicę urodzin

PLUS ULTRA

PLUS ULTRA

Studia z historii sztuki
ofiarowane Profesorowi
Markowi Walczakowi
w 60. rocznicę urodzin

pod redakcją Mateusza Grzędy,
Dobrostawy Horzeli
i Wojciecha Walanusa

WYDAWNICTWO
KSIĘGARNIA
AKADEMICKA

Kraków 2026

© Copyright by Uniwersytet Jagielloński, Księgarnia Akademicka and individual authors

RECENZENCI

dr hab. Przemysław Mrozowski, prof. UKSW
prof. dr hab. Tomasz Torbus, UG

KOMITET NAUKOWY

Krzysztof J. Czyżewski, Monika Jakubek-Raczkowska, Grażyna Jurkowlaniec, Romuald Kaczmarek
Rafał Quirini-Popławski, Teresa Rodzińska-Choraży, Małgorzata Smorań-Różycka, Antoni Ziemia

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Język angielski: Dariusz Rossowski
Język czeski: Lucia Němcová
Język niemiecki: Piotr Owiński
Język polski: Anna Kandzior-Zug
Język włoski: Bogumiła Bielańska

KOMITET REDAKCYJNY

Mateusz Grzęda
✉ mateusz.grzeda@uj.edu.pl
Dobrosława Horzela
✉ dobrosława.horzela@uj.edu.pl
Wojciech Walanus
✉ w.walanus@uj.edu.pl

PROJEKT OKŁADKI

Paweł Sepielak

NA OKŁADCE

Apostoł z księgą, ok. 1460, Klasztor Dominikanów w Krakowie, fot. Daniel Podosek

FOTOGRAFIA JUBILATA

Daniel Podosek

ISBN 978-83-8368-394-2 (druk)

ISBN 978-83-8368-395-9 (PDF)

<https://doi.org/10.12797/9788383683959>

Publikacja dofinansowana przez Wydział Historyczny Uniwersytetu Jagiellońskiego

Publikację finansowo wsparli również:

Institut Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie,
Parafia pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Krakowie,
Klasztor oo. Dominikanów w Krakowie

UNIWERSYTET
JAGIELLOŃSKI
W KRAKOWIE

BAZYLIKA MARIACKA
W KRAKOWIE

 Kraków.dominikanie.pl

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

prof. dr hab. Marek Walczak

Spis treści

KRZYSZTOF J. CZYŻEWSKI	
Jubilat Marek Walczak	13
Tabula gratulatoria	19
Bibliografia prac Marka Walczaka	21
Antyk i chrześcijański Wschód	45
MIROSŁAW P. KRUK	
„Żadnego ziemia brzemienia cięższego nie dźwiga, jak człowieka niewdzięcznego” – o poczuciu wdzięczności, cnocie dobroczynności i adaptacji ikonografii cesarskiej w sztuce chrześcijańskiej	47
MAŁGORZATA SMORAĞ-RÓŻYCKA	
Święty Konstantyn cesarz w obrazowej polemice z ikonoklastami. Kilka słów refleksji o miniaturze w Psalterzu Chłudowa z IX wieku	65
MAGDALENA GARNCZARSKA	
Złote tło mozaiki z fundatorem w Chorze. O „recyklingu” idei u Teodora Metochitesa	81
Średniowiecze	109
TERESA RODZIŃSKA-CHORAŻY	
<i>Chiesa dei Pagani</i> i burgundzkie <i>galilee</i> . Co odkryto w latach 80. XX wieku przed fasadą Bazyliki NP. Marii i św. Donata na wyspie Murano?	111
PETER DIEMER, DOROTHEA DIEMER	
Vézelay, Saulieu und Chalon-sur-Saône. Zum Verständnis einiger romanischer Kapitellskulpturen	133
RAFAŁ QUIRINI-POPEŁAWSKI	
Mendicant Art and Architecture around the Black Sea. Crimea and Pera. General Overview.	153

JAKUB ADAMSKI	
Między Île-de-France, Nadrenią a Lewantem. O źródłach architektury gotyckiej katedry w Famaguście na Cyprze	177
MARCIN SZYMA	
Zamurowane okno w dawnej Kaplicy Trzech Króli krakowskiego Kościoła Dominikanów	191
DARIUSZ NIEMIEC	
Gotycka posadzka ceramiczna z koronacyjnej katedry krakowskiej	207
MONIKA JAKUBEK-RACZKOWSKA, JULIUSZ RACZKOWSKI	
„Apokalipsy krzyżackie” z drugiej ćwierci XIV wieku. Uwagi o technice wykonania i miejscu powstania	229
ELŻBIETA MUSIALIK	
Tak zwana jałmużniczka królowej Jadwigi ze skarbcza katedry krakowskiej – przyczynek do badań nad ikonografią i funkcją dzieła	249
ADAM SPODARYK	
Uwagi o kaplicy biskupa Jana Grota przy katedrze krakowskiej	281
PIOTR PAJOR, JOANNA UTZIG	
O datowaniu i genezie formy średniowiecznych nagrobków książęcych w opactwie cystersów w Krzeszowie. Przyczynek do badań nad sztuką dworu książąt świdnicko-jaworskich	315
BOŻENA CZWOJDRAK	
Tajemnica pochodzenia Krystyny, ochmistrzyni dworu Jadwigi Andegaweńskiej. Przyczynek do badań nad dworami królowych w późnośredniowiecznej Polsce	335
SZILÁRD PAPP	
Die Rekonstruktion einer monumentalen Darstellung der Heiligen Drei Könige aus dem gotischen Skulpturenfund des Budaer Königspalastes	341
TANITA CIESIELSKA	
Co nowego wiemy o historii alabastrowych figur apostołów z Klasztoru Dominikanów w Krakowie po zakończeniu prac konserwatorskich	361
ZOLTÁN GYALÓKAY	
Uwagi o różnicowaniu stylowym i modalnym w malarstwie tablicowym Małopolski	377

WOJCIECH SOWAŁA

- Chrzcielnica z Kościoła św. Krzyża i chrzty w Krakowie doby
jagiellońskiej 397

ROMUALD KACZMAREK

- Średniowieczne malarstwo elewacyjne na Śląsku i jego niedawno odkryty
zabytek na wieży Kościoła Najświętszej Marii Panny na Piasku
we Wrocławiu 413

AGNIESZKA PATAŁA

- „...wnet już przyjdzie mu zwinąć namiot”. Fragmenty późnogotyckiego
retabulum z warsztatu Mistrza Ołtarza św. Wolfganga ze scenami żywota
św. Piotra – próba rekonstrukcji. 433

MATEUSZ KRÓL, MARCIN STARZYŃSKI

- Czy istnieją nowe źródła do krakowskiej biografii Wita Stosza (Stwosza)? . . . 459

PETER KOVÁČ

- Tři stylové proměny v tvorbě Mistra Pavla z Levoče 477

ADAM SOĆKO

- Późnogotyckie krucyfiksy tęczowe z Turku, Kazimierza Biskupiego
i Graboszewa 493

Nowożytność 511

JUSTYNA ŁUCZYŃSKA-BYSTROWSKA

- Jeszcze raz o neapolitańskim brewiarzu w Bibliotece Książąt Czartoryskich
w Krakowie (sygn. Ms. Czart. 1211 IV) 513

ADAM S. LABUDA

- „Spojrzenie z obrazu” – wokół funkcji i znaczenia motywu w fundacjach
malarstwo-ołtarzowych biskupa Jana Konarskiego 535

DOROTA GABRYŚ, BARTŁOMIEJ MAKOWIECKI

- Kafle z przedstawieniami królów z renesansowego pieca w Zamku
Królewskim na Wawelu 565

MATEUSZ GRZĘDA

- Sepulcrum* i *Templum Domini*. Wokół jerozolimskich konotacji architektury
Kaplicy Zygmuntowskiej 587

DOBROŚŁAWA HORZELA

- Prawdziwy wizerunek św. Pawła Pierwszego Pustelnika na jasnogórskiej
monstrancji z daru króla Zygmunta I 615

MARCIN FABIAŃSKI	
Paolo Veronese e i profeti di Parma	629
ANTONI ZIEMBA	
Tapiserie Zygmunta Augusta – okazy kolekcjonerskiej magnificencji, nowatorstwa artystycznego, nowoczesnego ilustratorstwa epistemicznego . . .	639
MAGDALENA PIWOCKA, DARIUSZ NOWACKI	
Ze skarbów Jasnej Góry. O dwóch manierystycznych klejnotach na Sukience Rubinowej obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej	663
KRZYSZTOF J. CZYŻEWSKI	
O rzymskim programie apsydy „bazyliki królewskiej” św. św. Piotra i Pawła w Krakowie	675
MARIAN WOLSKI	
Kto był twórcą drzeworytów do <i>Kroniki czeskiej</i> Bartłomieja Paprockiego?	689
GRAŻYNA JURKOWLANIEC	
Nieznany drzeworyt kanonizacyjny św. Jacka	699
ANNA MARKIEWICZ	
„Robotą jak najwyborniejszą i przystojną”. Przyczynek do badań nad sztuką w kręgu krakowskich dominikanów z lat 80. XVII w.	715
PAWEŁ PENCAKOWSKI, IWONA MARTYNOWICZ	
Kaplica grobowa Szymona Kalinowskiego przy Kościele św. Marcina z Tours w Biskupicach koło Wieliczki	737
KS. SZYMON TRACZ	
Idea „świętych obcowania” w artystycznym wystroju XVIII-wiecznej Kaplicy Najświętszego Salwatora we Fromborku	751
Nowoczesność	773
PIOTR KRASNY	
Dwa ciała Winckelmann	775
WERONIKA ROSTWOROWSKA-KENIG	
Nagrobek Stanisława Sołtyka Francesco Pozziego w krakowskim Kościele Dominikanów – znany czy nieznan?	793
KATARZYNA BRZEZINA-SCHEUERER	
O medalu dla Zofii Potockiej	813

MAŁGORZATA OMILANOWSKA

- Niezrealizowany gmach Muzeum Rzemiosł i Sztuki Stosowanej
w Warszawie 825

WERONIKA GRZESIAK

- „Więżenie”, „spichlerz”, „garaż” – zaleta czy przywara?. O postrzeganiu
modernistycznej architektury górskich uzdrowisk w latach trzydziestych
XX wieku 837

Varia historiographica 851

WOJCIECH WALANUS

- Jak Aleksander Przezdziecki nagrobek Anny Kazimierzówny w Mindelheim
odkrył i sfotografować zlecił 853

AGATA WOLSKA

- Dziennik Fischhornu* – addendum 869

Indeks osób 885

Jubilat Marek Walczak

Sześćdziesiąt lat życia. To dużo i mało zarazem – zależy, z której strony spojrzeć. Z perspektywy młodszej osiągnięcie takiej cezurę życiowej wydaje się bardzo odległe. Spoglądając zaś wstecz, minione lata zdają się zaskakująco krótkie.

Przyjęło się, że rocznice z okrągłymi dziesiątkami wybiera się po to, aby zatrzymać się na chwilę, dokonać podsumowań i ocen. W środowisku naukowym mają one także szczególny wymiar: pozwalają wyrazić szacunek dla osoby i dorobku jubilata oraz podkreślić przywiązanie, życzliwość i radość z jego obecności. Wydanie książki pamiątkowej ma zawsze charakter i wymiar społeczny, nie może się bowiem wydarzyć bez zaangażowania licznej grupy osób, którym osoba upamiętniana nie jest obojętna.

Jubilat Marek Walczak postrzegany jest różnorako, w zależności od stopnia znajomości i rodzaju powiązań. Rodzina widzi w nim syna, męża i ojca. W szeroko rozumianym środowisku naukowym oceniany jest przede wszystkim przez pryzmat dokonań na polu badawczym. Także przez szerokie grono czytelników, którzy znają go jedynie z publikacji. Szczególnie zaś przez kolejne roczniki studentów i uczniów.

Przez lata wiele zmieniło się w otoczeniu, w którym Jubilat żyje i pracuje. W latach 80. ubiegłego wieku, kiedy studiowaliśmy, w Polsce było szaro, brudno i mało optymistycznie. Możliwość spotkań w Instytucie Historii Sztuki z koleżankami i kolegami o podobnych zainteresowaniach, a przede wszystkim ze znakomitymi wykładowcami, pozwalała jednak twórczo wykorzystać ten czas na kształcenie i formowanie własnej wizji przyszłości. Bez wątpienia Jubilat wiele zawdzięcza profesorom Lechowi Kalinowskiemu i Jerzemu Gadomskiemu, którzy wcześniej zauważyli jego wybitne uzdolnienia. Już w okresie studiów dał się poznać jako zapalony i aktywny członek Koła Naukowego, które organizowało wówczas niezwykle inspirujące pokazy wybranych dzieł sztuki w lokalu Oddziału Krakowskiego Stowarzyszenia Historii Sztuki. Dzięki nim miał okazję zapoznać się z nieznanymi lub zapomnianymi obrazami, rzeźbami, złotnictwem i tekstyliami wypożyczanymi ze zbiorów prywatnych i kościelnych. Tego rodzaju działania doskonale wpisywały się w naturę Jubilata, którego zawsze napędzała ciekawość, chęć poszerzania wiedzy i horyzontów. I to się nie zmieniło do dziś. Studiowanie jako stały proces poznawczy jest fundamentem, na którym Jubilat wciąż buduje gmach swojej imponującej erudycji.

Nie można sobie wyobrazić studiowania bez lektury, a tej z kolei bez kontaktu z książkami i czasopismami. Jako rówieśnik pamiętam niewyczerpaną energię, z jaką Jubilat już jako student regularnie odwiedzał krakowskie antykwariaty i księgarnie, gromadząc archiwalną i bieżącą literaturę, głównie z zakresu historii sztuki oraz historii i kultury. Jego gorąca miłość do książek nigdy nie osłabła, zmieniła się jedynie technika pozyskiwania upragnionych publikacji z niemal całego świata. Pamiętam, że gdziekolwiek się znaleźliśmy, musieliśmy wstąpić do każdej mijanej księgarni. Trzeba też przyznać, że jako rasowy bibliofil (a może bibliomaniak?) Jubilat miał wyjątkowe szczęście do znajdowania rzadkich wydawnictw. W ten sposób powstał otoczony powszechną sławą prywatny księgozbiór.

Ukończenie studiów w roku 1990 zbiegło się z wielką zmianą ustrojową i otwarciem zupełnie nowych perspektyw, szczególnie w zakresie kontaktów z zagranicą. Był to również czas pojawienia się komputerów, początkowo pełniących rolę maszyn do pisania. W ciągu kolejnych lat zaczęliśmy korzystać z rozrastających się zasobów Internetu i dzisiaj trudno sobie wyobrazić pracę bez dostępu do różnych baz cyfrowych. Obecnie wszyscy stoimy przed niewiadomą sztucznej inteligencji. Jubilat nie bał się wchodzić w świat nowych technik, jednak nigdy nie dał mu się ponieść, a szczególnie wciągnąć w wir mediów społecznościowych. Ceni sobie niezależność i realne kontakty z ludźmi, a nie z ich awatarami.

Jednym z przymiotów Jubilata jest stałość. Wierny swojej macierzystej uczelni, Uniwersytetowi Jagiellońskiemu, zbudował modelową karierę naukową – od doktoratu w 1998 r., przez habilitację w 2007 r., po profesurę osiągniętą w 2022 r. Wciąż pamiętam rozmowy młodych asystentów, Marka Walczaka i Piotra Krasnego, na temat kierunku rozwoju nauczania, potrzeby wydania nowych skryptów do sztuki średniowiecznej i nowożytnej... A później, jako samodzielni pracownicy naukowcy, sami współtworzyli ze swoimi mistrzami krakowską historię sztuki. Z biegiem lat to oni zastąpili starsze koleżanki i kolegów, i to oni stali się mistrzami i autorytetami dla młodych adeptów nauki.

Jubilat zawsze poważnie i rzetelnie podchodził do zobowiązań wynikających z pracy na renomowanej uczelni. Wyrazem jego troski o dobro wspólnoty nauczających i uczących się było podjęcie trudu dyrektorowania w Instytucie Historii Sztuki przez dwie kadencje (2016–2024). Nieustannie podkreśla znaczenie tradycji w życiu akademickim. Byłem niejednokrotnie świadkiem jego skierowanych do studentów wystąpień na temat symboli uniwersyteckich, szczególnie bereł rektorskich, którym poświęcił uwagę również jako badacz.

Wysoka jakość dyscypliny, którą uprawia, zawsze była przedmiotem troski Jubilata, szczególnie jako recenzenta licznych rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, a także członka Rady Dyscypliny Nauki o sztuce. Jest wymagający zarówno wobec

siebie, jak i studiującej młodzieży, czego, jak słyszałem, doświadczyli wszyscy zdający u niego egzamin z historii sztuki średniowiecznej.

Jubilat bynajmniej nie zamyka się w murach uniwersytetu. Udziela się w także w innych instytucjach, stowarzyszeniach i gremiach, których listy nie zamierzam tutaj wyczerpać. Trzeba jednak wspomnieć, że jest członkiem Komitetu Nauk o Sztuce Polskiej Akademii Nauk oraz wiceprzewodniczącym Komisji Historii Sztuki Polskiej Akademii Umiejętności. Uczestniczy w pracach Stowarzyszenia Historyków Sztuki oraz poświęca swój czas na rzecz Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa.

Jubilat potrzebował zawsze, i nadal potrzebuje, żywego kontaktu z ludźmi – nie tylko w Polsce. Ma dar zjednywania sobie przyjaciół i nawiązywania znajomości wśród naukowców z Krakowa, Warszawy, Torunia, Gdańska, Wrocławia, Łodzi, Poznania, Pragi, Monachium, Lipska, Berlina czy Madrytu. Od czasów studiów doktoranckich aż po dziś umiejętnie wykorzystuje okazje do poszerzania wiedzy, doskonalenia warsztatu badawczego i nawiązywania relacji, jakie przynoszą zagraniczne wyjazdy na stypendia naukowe. Wyjątkowe znaczenie miał dla niego pobyt w Rzymie, gdzie osobiście poznał Profesor Karolinę Lanckorońską. Zawsze z rozrzewnieniem i nieukrywaną dumą wspomina wspólną z nią wizytę na rusztowaniach w Kaplicy Sykstyńskiej, przy freskach Michała Anioła, które wówczas poddawano konserwacji.

Kontakt ze sztuką, ale także poznawanie nieznanych krajów, krajobrazów, regionów, miast i małych miejscowości, ich mieszkańców i lokalnej specyfiki, sprawiają mu nieustannie wielką przyjemność. Stąd liczne podróże, nie tylko o charakterze ściśle naukowym. Radość z poznawania świata jest dla niego motywacją do podejmowania kolejnych wypraw w nieznaną i licznych powrotów do miejsc dobrze znanych i lubianych. Sam miałem przyjemność wybrać się z Jubilatem w niewielkiej grupie do państw dzisiaj dotkniętych i zagrożonych wojną – Syrii, Jordanii i Egiptu. Syryjski wojaż miał wymiar nie tylko geograficzny, bardziej historyczny. Pozwolił zagłębić się w przeszłość wyznaczoną wybitnymi dziełami urbanistyki, architektury i sztuki z okresu cesarstwa rzymskiego, rodzącej się potęgi islamu, wojen krzyżowych i tureckiego imperium, osadzonych w zróżnicowanym, egzotycznym krajobrazie. Damaszek, Aleppo... dzisiaj ze smutkiem wspominamy te bajkowe miasta, doszczętnie zrujnowane w czasie wojny domowej. Widzieliśmy na własne oczy świątynię Baalą w Palmyrze, którą barbarzyński reżim tzw. Państwa Islamskiego obrócił w kupę gruzów. Na szczęście fantastyczne ruiny Petry przetrwały bez uszczerbku.

Każdy wyjazd jest okazją do wymiany myśli, a także dokonywania obserwacji, które niejednokrotnie stawały się zaczątkiem bądź przyczynkiem do wspólnej pracy nad nowymi tematami. Nota bene, Jubilat dysponuje wyjątkową „zdolnością koalicyjną”, czyli umiejętnością zgodnego i twórczego współdziałania w pracy naukowej

i wydawniczej, czego miałem i nadal mam okazję doświadczać osobiście. Lista współautorów, z którymi pracował Jubilat jest długa.

Poza Rzymem, wobec którego Jubilat deklaruje stałą i niezmienną miłość, jego uczucia oscylują wokół Pragi. Czechy i Morawy jawią mu się jako kraje idealne, bogate historycznie i artystycznie, piękne krajobrazowo, przystępne językowo, bliskie geograficznie i kulturowo. Przyznaję, że w pełni podzielam ten pogląd.

Równocześnie z własną pracą badawczą Jubilat prowadzi z ogromnym zaangażowaniem działalność dydaktyczną. Jego wykłady cieszą się stałym zainteresowaniem studentów. Od wielu osób słyszałem pełne zachwyty opinie o jego erudycyjnych, bogatych w dygresje wykładach. Wielokrotnie mogłem go obserwować podczas objazdów, gdy w nauczycielskim natchnieniu, amplifikując emocje, wprowadzał słuchaczy w stan zachwycenia. Do dziś pamiętam Jubilata mówiącego w uniesieniu o wspaniałości rzeźb w lektorium katedry w Naumburgu.

Wyjazdy ze studentami zawsze stawały się okazją do pokazania rozległości zagadnień, którymi zajmuje się historia sztuki. Historia, filozofia, teologia, estetyka, kultura materialna, techniki artystyczne – to wszystko i wiele więcej zawierały komentarze Profesora, czasem wygłaszane *a vista* przy zabytkach kanonicznych, a czasem przy obiektach lokalnych, mniej znanych. W takich sytuacjach Jubilata otaczało grono wiernych słuchaczy, czasem pilnie notujących i szkicujących. Znam takich, którzy te notatki i rysunki przechowują do dziś wraz ze wspomnieniami tych wyjątkowych chwil. Swego rodzaju zwyczajem wyjazdowym stało się dopytywanie studentów o świeżo poczynione przez Jubilata zakupy książkowe. Ten, z nieukrywanym zadowoleniem, pokazywał kolejne tytuły i pozwalał na ich przejrzenie przez zainteresowanych. Niektórzy szczęśliwcy mogli pomóc swemu mistrzowi w transporcie licznych, zarazem niekilkich publikacji.

Dzięki wielkiej sile przekonywania Jubilat cieszył się wysoką frekwencją na prowadzonym przez siebie seminarium. Żywym dowodem jego umiejętności w przekazywaniu wiedzy i budzeniu emocjonalnego stosunku do trudnej materii sztuki i kultury średniowiecznej, jest liczne i znakomite grono wypromowanych przez niego doktorów.

Talenty dydaktyczne i wrodzoną swadę Jubilat wykorzystuje, dzieląc się swoją ogromną wiedzą także poza macierzystym Instytutem, czego przykładem są prowadzone przez niego wykłady z historii sztuki dla kleryków dominikańskich w Krakowie lub okazjonalne wystąpienia popularyzatorskie, m.in. w Towarzystwie Miłośników Historii i Zabytków Krakowa.

Szacunek budzi znaczący pod względem liczby i wagi podejmowanych tematów dorobek Jubilata na polu organizacji konferencji naukowych i późniejszego przygotowania materiałów pokonferencyjnych. Nie można tu nie wspomnieć o jego działal-

ności jako redaktora naukowego i aktywnego uczestnictwa w komitetach redakcyjnych czasopism naukowych, jak „Rocznik Krakowski”, „Studia Waweliana”, „Modus. Prace z Historii Sztuki”, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie”. Ogromną zasługą jest też zainicjowanie i prowadzenie serii wydawniczej „Studia z historii sztuki dawnej Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego i Muzeum Narodowego w Krakowie”, w której dotychczas ukazało się kilkanaście znaczących naukowo rozpraw.

Najważniejszym obszarem aktywności Jubilata jest jego działalność badawcza. W ukształtowaniu warsztatu, poza własnymi studiami, pomógł mu kontakt z wybitnymi indywidualnościami. Z ogromnym szacunkiem i admiracją odnosił się zawsze do profesora Jerzego Gadowskiego. Prawdziwą „szkołą” na wielu poziomach był intensywny udział w kierowanej przez profesora Jana Ostrowskiego inwentaryzacji kościołów na terenie obecnej Ukrainy, która zaowocowała imponującym wydawnictwem *Kościoły i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego*. Przygotowanie monograficznych opracowań poszczególnych świątyń wymagało nie tylko niełatwych i niekomfortowych wyjazdów za wschodnią granicę, ale i zmierzania się z materiałami zgromadzonymi przez studentów, własnych kwerend, a także ogromnej dyscypliny czasowej. Doświadczenie zdobyte w tym czasie zaowocowało podczas inwentaryzacji Kościoła i Klasztoru Dominikanów w Krakowie, prowadzonej pod kierownictwem doktora Marcina Szymy.

Jubilat powszechnie uchodzi w środowisku za mediewistę – i słusznie, skoro średniowiecze zawsze było jego ulubioną epoką oraz przedmiotem szeroko zakrojonych studiów. Zarazem deklarowane zainteresowanie ogólnie pojętą sztuką dawną znajduje jednak potwierdzenie w licznych pracach poświęconych epoce nowożytnej, a nawet XIX i XX stulecia. Wystarczy sięgnąć do bibliografii zamieszczonej w tym tomie.

Każde dzieło sztuki Jubilat osadza w kontekście czasu i miejsca, traktując je przy tym jako źródło historyczne. Już w pracy magisterskiej zajął się działalnością fundacyjną kard. Zbigniewa Oleśnickiego, a do kwestii patronatu artystycznego wracał później wielokrotnie. Zagadnienie procesu tworzenia dzieła sztuki – jego funkcja, zakorzenienie w tradycji, a także odbiór społeczny – znajduje odzwierciedlenie w imponującej liczbie publikacji szczegółowych, przyczynkach i monografiach.

Jubilat nie unika również ujęć syntetycznych, nie czekając na wyimaginowane zamknięcie badań i uznając, że zasadne jest tworzenie całościowej wizji na kolejnych etapach pracy naukowej. Centralne miejsce zajmuje z pewnością sztuka Krakowa, z tak ważnymi pod względem historyczno-artystycznym miejscami jak Wawel, Kościół Mariacki i kościoły Dominikanów oraz Franciszkanów. Od lat wspólnie z Jubilatelem zajmujemy się fascynującym przypadkiem galerii biskupów krakowskich

w krągankach franciszkańskiego klasztoru. W ostatnim czasie Jubilat, wraz z Mateuszem Grzędą, zrealizował wielki projekt zestawienia i omówienia całej ikonografii rodu Jagiellonów, a obecnie pracuje nad wielostronnie zarysowaną monografią nekropolii królewskiej w katedrze krakowskiej.

W ostatnim czasie Jubilat dał się poznać z nowej strony jako muzealnik. Wiadać, że ta działalność daje mu wyraźną satysfakcję. Z dumą podkreśla, że jest twórcą Muzeum Dominikanów w Krakowie. Jako kurator przygotował wystawy czasowe: *Mistrz i Katarzyna: Hans von Kulmbach i jego dzieła dla Krakowa* (Muzeum Narodowe w Krakowie, 2018) oraz *Jacob Mertens i malarstwo krakowskie około roku 1600* (Zamek Królewski na Wawelu, 2023). A tyle jeszcze tematów czeka na realizację!

Marku, w imieniu swoim i Twoich licznych przyjaciół, których teksty oraz imiona znajdziesz w niniejszym jubileuszowym tomie, składam Ci serdeczne życzenia: abyś zachował swą młodzieńczą ciekawość, a przyprawiając ją doświadczeniem wieku dojrzałego, ukazywał nam nowe horyzonty dawnej kultury. Przed Tobą spotkania z nowymi ludźmi, nowymi czasami, nowymi wyzwaniem.

Krzysztof J. Czyżewski

Tabula gratulatoria

Jarosław Adamowicz	Marta Giżyńska-Matecka
Bernard Aikema	Józef Grabski
Wojciech Bałus	Piotr Gryglewski
Anna Baranowa	Olga Hajduk
Janusz Barański	Aleksandra Hola
Milena Bartlová	Markus Hörsch
Jakub Basista	Barbara Hryszko
Andrzej Betlej	Maria Hussakowsaka-Szysko
Urszula Bęczkowska	Piotr Jamski
Beata Biedrońska-Słota	Marek A. Janicki
Anna Bojęś-Białasik	Jarosław Jarzewicz
Aneta Bukowska	Dorota Jędruch
Dušan Buran	Tadeusz Jurkowlaniec
Teresa Chynczewska-Hennel	Justyna Kamińska
Julia Chyra	Miłosz Kargol
Krystyna Czerni	Jarosław Kazubowski
Anna Czyż	Piotr Kołpak
Joanna Daranowska-Łukaszewska	Waldemar Komorowski
Anna Dettloff	Violetta Korsakova
Paweł Dettloff	Natalia Koziara-Ochędusko
Wojciech Drelicharz	Wojciech Krawczuk
Agata Dworzak	Jakub Kubieniec
Magdalena Dziadek	Magdalena Kunińska
Marek Ferenc	Michał Kurzej
Piotr Franaszek	Marta Lempart-Geratowska
Jacek Friedrich	Anna Łach-Sekuła
Michał Galas	Magdalena Łanuszka
Dariusz Galewski	Piotr Łopatkiewicz
Anna Gałaś	Tadeusz Łopatkiewicz
Justyna Gałuszka	Andrzej Marzec
Tomasz Gałuszka OP	Alicja Maślak-Maciejewska

Dulcia Meijers
Sergiusz Michalski
Janusz Mierzwa
Katarzyna Moskal
Przemysław Mrozowski
Michał Myśliński
Anna Niedźwiedź
Zdzisław Noga
Dominika Noszczyk
Katarzyna Nowakowska-Sito
Małgorzata Nowalińska
Rafał Ochęduszek
Adam Organisty
Jan Ostrowski
Magdalena Ozga
Krzysztof Ożóg
Radosław Palonka
Zenon Piech
Anna G. Piotrowska
Katarzyna Płonka-Bałus
Daniel Podosek
Piotr Rabiej
Anna Radwan
Jacek Radwan
Tomasz Ratajczak
Judyta Rodzińska-Nowak
Oskar Rojewski
Adam Rzepecki
Małgorzata Schuster-Gawłowska
Anna Sękowska
Ojcumiła Sieradzka-Malec
Masza Sitek
Jakub Sito
Andrzej Siwek
Józef Skrabski

Sławomir Skrzyniarz
Piotr Skubiszewski
Joanna Sławińska
Agnieszka Smołucha-Sładkowska
Anna Sobecka
Łukasz Sochacki
Sławomir Sprawski
Stanisław Sroka
Krzysztof Stopka
Milada Studničková
Jarosław Suchan
Andrzej Szczerski
Tomasz Szybisty
Michał Śmidowicz
Marek Świca
Marek Świdrak
Tomasz Torbus
Petr Uličný
Jacek Urban
Štefan Valášek
Paweł Valde-Nowak
Michał Wardzyński
Piotr Węcowski
Piotr Wilk
Andrzej Witko
Jacek Witkowski
Michał Wojenka
Joanna Wolańska
Michał F. Woźniak
Anna Wszyńska
Tomasz Zaucha
Edyta Zborowska-Kopacz
Marek Zgórniak
Joanna Ziętkiewicz-Kotz
Jerzy Żmudziński
Jarosław Żrałka

Bibliografia prac Marka Walczaka

1989

1. *Gotycki obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w Wietrznie*, „Biuletyn Historii Sztuki” t. 51, nr 1, 1989, s. 74–78.

1992

2. *Działalność fundacyjna biskupa krakowskiego, kardynała Zbigniewa Oleśnickiego*, cz. 1, „Folia Historiae Artium” t. 28, 1992, s. 57–72.
3. *Przemiany architektoniczne katedry krakowskiej w pierwszej połowie XV wieku i ich związek z działalnością fundacyjną kardynała Zbigniewa Oleśnickiego*, „Studia Waweliana” t. 1, 1992, s. 7–28.
4. *Remarks on Late-Gothic Vaults in Lesser Poland. The Role of the Founder in the Studies of Gothic Architecture in Central Europe*, [w:] *Gothic Architecture in Poland, Bohemia, Slovakia and Hungary*, Kraków 1992 (Seminaria Niedzickie, 7), s. 43–47.

1993

5. [rec. z:] *J. Domasłowski, A. Karłowska-Kamzowa, A. S. Labuda, Malarstwo gotyckie na Pomorzu Wschodnim*, „Folia Historiae Artium” t. 29, 1993, s. 185–192.

1994

6. *Działalność fundacyjna biskupa krakowskiego, kardynała Zbigniewa Oleśnickiego*, cz. 2, „Folia Historiae Artium” t. 30, 1994, s. 63–84.

1995

7. [wraz z K.J. Czyżewskim] *Ślepe maswerki w katedrze krakowskiej*, „Studia Waweliana” t. 4, 1995, s. 13–36.

1996

8. [wraz z K.J. Czyżewskim] *Nieznane fragmenty późnogotyckiej struktury architektonicznej w katedrze krakowskiej*, [w:] *Katedra krakowska w średniowieczu*.

PLUS ULTRA – dewiza Karola V, później przyswojona także przez Francisa Bacona – wyraża niestąbnące pragnienie przekraczania granic, odkrywania nowych lądów, wchodzenia w nieznanne. Książką o takim tytule przyjaciele i uczniowie postanowili uczcić jubileusz 60. urodzin prof. Marka Walczaka, wielkiego humanisty, którego działań i zainteresowań badawczych nie da się zamknąć w ramach – oficjalnie przezeń reprezentowanej – historii sztuki średniowiecznej. Ofiarowane mu w tym tomie studia nie tworzą zamkniętej i jednolitej całości. Wręcz przeciwnie, poruszają one różnorodne zagadnienia historii kultury i sztuki europejskiej od późnego antyku po XX wiek (z wyraźnym jednak akcentem na Europę Środkową oraz sztukę późnego średniowiecza i nowożytności), odzwierciedlając tak drogą sercu Jubilata różnorodność i – charakteryzującą go stale – młodzieńczą potrzebę przekraczania horyzontów.

Jak zauważył w recenzji tomu prof. Przemysław Mrozowski: „Wielka różnorodność może być zarówno wadą, jak i zaletą książek pamiątkowych. Wadą, bo nie skupia uwagi czytelnika na jednym, mniej lub bardziej szerokim problemie badawczym; zaletą, gdyż daje wgląd w stan badań i rozpoznania tematów, którymi zajmują się najpoważniejsi badacze historii sztuki w Polsce i w naszej części Europy. Jak jest w przypadku książki dla Marka Walczaka? Uznać trzeba, że różnorodność jest w tym przypadku jej zaletą”.

